

Zulk een dwaze stelling zou ik niet gaarne verdedigen.

De Christelijke Gereformeerde Kerk was toch ook Gereformeerde Kerk.

Ik wil nog verder gaan.

Volgens mijn overtuiging bestonden de oude Gereformeerde Kerken in de kerken uit de actie van '34 voort, zij het dan ook van '69 tot '91 onder een niet bij de kerk des Heeren passend reglement.

Maar diezelfde oude Gereformeerde Kerken bestonden ook van '16 tot '86 in de Ned. Herv. Kerk voort, zij het onder een reglement, waarbij het Christelijke Gereformeerde reglement nog heilig was.

Diezelfde oude Gereformeerde Kerken bestonden van '86 tot '92 zonder eenig aan de kerk vreemd reglement onder den naam van Nederduitsch Gereformeerde Kerken.

Diezelfde oude Gereformeerde Kerken bestaan na 1892 voort onder den ouden naam: „Gereformeerde Kerken” en geheel overeenkomstig de kerk-inrichting der vaderen.

Nog ben ik er niet.

Ik neem aan, dat ook nu nog de oude Gereformeerde Kerken voor een klein deel voortbestaan in de Ned. Herv. Kerk, maar dat zij na '86 nog steviger in het synodale dwanghuis zijn geregen en dat de geloovigen daaruit wel individueel kunnen loskomen, maar of hun dat als groep langs den weg van reorganisatie of zoo iets gelukken zal, blijft een open vraag.

Eveneens neem ik aan, dat de oude Gereformeerde Kerken nog voortbestaan in de nieuw gestichte Christelijke Gereformeerde Kerk, ondanks haar afkeurenswaardige scheidingsdaad en den geestesvorm, dien zij te kwader ure aannam.

En nu zwijg ik nog van oud-Gereformeerden enz. Men ziet hieruit, dat ik allesbehalve nauw ben in mijn Gereformeerd kerkbegrip.

Maar het gaat niet aan vóór '86 de bestaande Gereformeerde Kerken te beperken tot de Christelijke Gereformeerde Kerk alleen en allerminst de laatste zóó te noemen, want zij had zelf een anderen naam gekozen.

Noem haar bij den naam, dien zij zichzelf gaf en de zaak is gezond.

En nu de conclusie van Docent Van der Heiden, dat ik het goddelijk werk der Scheiding ontken. Met verbazing nam ik daar kennis van.

Volgens welke logische wetten deze docent er toe komt, weet ik niet.

Wel weet ik, dat bij de Vereeniging in '92 dit voorop stond, dat de Scheiding een werk Gods was.

Reeds te Utrecht en te Kampen in 1888 en 1889 werd het van beide zijden eenparig uitgesproken: dat men over en weer erkende, „dat in de bekende gebeurtenissen uit de jaren 1834 en 1886 eeniglijk te verheerlijken is de ontfoming, de macht en de trouw onzes Gods”.

En op datzelfde standpunt plaats ik mij nu nog in 1922.

Ik zou het zonde voor God achten de actie van '34 als een werk van menschen te beschouwen (hoewel er evenals in de actie van '86 veel menscheijks in gemengd was).

Ik hoop, dat deze verklaring aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat.

Ik mag van de bladen, die mij zulke booze gedachten toedichten niet eischen, dat zij dit lange stuk in zijn geheel zullen opnemen.

Maar wel zullen zij zich zeker verplicht achten een objectief résumé daarvan hun lezers voor te leggen?

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Het laatste woord.

Van den heer Heijns ontving ik het volgend schrijven, dat ik terstond een plaats wil geven:

Geachte Redactie,

Hoewel ik het voornemen niet had, terug te komen op de kwestie: „de kerk en het soc. vraagstuk”, nadat Dr Dijk het slot-artikel had geschreven, vind ik, nu de hooggeachte redacteur van uw rubriek „Pol. en Soc. Leven” opnieuw en nu naar aanleiding van een agenda-punt op Patrimonium's jaarvergadering, deze zaak bespreekt, aanleiding om enkele opmerkingen te maken. Ik vertrouw dat mij dat wel vergund zal zijn.

Dr Dijk zegt, dat Patrimonium's Verbondsbestuur voorzichtiger is dan de Haagsche afdeeling. Nu, ik meen, dat Dr Dijk nog weer voorzichtiger is dan het Verbondsbestuur. Maar ik geloof, dat Dr D. ongelijk heeft. Wat kan de bedoeling en het resultaat zijn van de behandeling van een voorstel op een Bondsvergadering? De bedoeling kan zijn propaganda te maken voor bepaalde dingen. Dan wordt een voorstel eerst op 'n bestuursvergadering onder de loupe genomen, vervolgens ondergaat het de kritiek der ledenvergadering, daarna beziet het Bondsbestuur het met argus-ogen en bepraat adviseert het. Eindelijk komt het in het Bondsorgaan en andere Christelijke bladen, (zoals nu, in „De Reformatie” h.v. Het is mogelijk, dat de afgevaardigde van Den Haag dankbaar gebruik zal maken van de opmerkingen van Dr Dijk en misschien door 'n heel kleine redactiewijziging en 'n nadere toelichting ook aan Dr Dijk's wensch zal kunnen

tegemoet komen) en wordt het besproken in de andere afdeelingen van het Verbond op bestuurs- en ledenvergadering en ten slotte op de jaarvergadering. Hij, die meent een goede gedachte te moeten aanbevelen, ziet dus die gedachte aan breede discussie onderworpen en reeds dat is een schoon resultaat. Indien dan nog het succes mag zijn, dat de Bondsvergadering het voorstel aanneemt en de besloten stappen worden gedaan, kan er iets goeds zijn bereikt. De afd. Den Haag zal misschien wel tevreden zijn als een deputatie uit het Verbondsbestuur wenschen uitspreekt ter bevoegder plaats. Goede, goed uitgesproken, goed geargumenteerde wenschen kunnen door wijze menschen op den duur niet onvervuld worden gelaten.

En waarlijk ik ben nog van meening, dat en wat ik in mijn inleiding zeide en wat nu de afd. Den Haag voorstelt, goed is. Ik heb mij angstvallig gewacht voor 'n locale of persoonlijke behandeling van de vraag en heb als Patrimoniumman getracht de kerk in het midden te laten, bij spreken en schrijven. (De afd. Den Haag ook.) Ik heb geschreven, zoals ik meende dat 'n Calvinist moet schrijven, niet vragende wat willen de menschen graag, wat is de gangbare meening, doch naar den eisch die m.i. Gods Woord zelf stelde. Ik heb in de lijn van Dr De Moor en Dr DIJK gevraagd om getrouwere, vollediger prediking van Gods Woord. Ik heb er op gewezen, dat het Woord des Heeren zoo onschatbaar rijk is, ook voor het rijke maatschappelijk leven. Ik heb niet gevraagd om „sociale prediking”.

Voorts heb ik gewezen op het feit, dat vele predikanten geen oog en geen hart schijnen te hebben voor het sociale leven en dat dit het gevolg kon zijn van het milieu waaruit zij kwamen en de opleiding die zij genoten. Citeerde een prachtige passage uit Slotemaker's Studien, welke ik dringend ter lezing aanbeveel (bladz. 440 over de kerk). Niet ik, maar 'n student van de „Vrije” oordeelde aldus over de sociale opleiding. Hoe zou ik kunnen veroordeelen als ik niet weet?

Wel heb ik, mijn inleiding behandelend voor de studenten aan de V. U., de overtuiging gekregen, dat hetgeen ik zeide, ter zake was. Mr Van Beeck Calcoen zou met mij kunnen getuigen, dat na de behandeling de unanimiteit uitgesproken meening was: Daar weten wij, studenten, bijna niets van. En ik verbaasde mij er over, dat studenten zeer aarzelend met vragen kwamen en betuigden: ja, wij staan zoo'n eind van het gewone leven af. Ik, die met vreezen en beven ging omdat ik verwachtte felle kritiek, ontuchtterde door de werkelijkheid, die was zooals ik had gegist.

En ik zeg nog eens: er zitten vele moeilijkheden en bezwaren aan vast, maar ik kan mij niet voorstellen, dat h.v. een predikanten-vergadering en een predikanten-commissie die niet zou overwinnen, als men van oordeel was, dat het naar den eisch van Gods Woord zoo moet.

Mijn waardeering voor de predikanten is niet klein, maar groot. Ik gaardeer daarbij niet naar het al of niet sociale karakter, ik acht de dienaars des Woords zeer hoog. Ik tracht mij telkens voor te stellen hoe groot hunne verantwoordelijkheid, hoe moeilijk hun taak, hoe veelomvattend hun arbeid, hoe onjuist dikwerf de critiek over hen is, en weet hoe rijk hunne kennis is, ook al zijn het „maar gemeenlijke” predikers.

Maar zij hebben hunne individuele en algemeene fouten toch? Op een daarvan waagde ik het te wijzen. Ik heb dit gedaan omdat ik meende dat het mijn plicht was. Zoo het ook tot een resultaat mocht leiden, ik zou dat als een rijken en onverdienden zegen beschouwen, waar ik Gods dank voor zou brengen.

Met dank voor de plaatsing, hoogachtend,

Uw dw. dn.,

Den Haag, 10-6-22.

W. HEIJNS.

Met een enkel woord wil ik den heer Heijns beantwoorden. Wat ik met mijn slotstuk op zijn artikelen bedoelde, was allerminst de noodzakelijkheid van socialen zin en sociaal medeleven bij de predikanten te ontkennen, doch alleen te pleiten voor een billijke beoordeling, omdat van ons reeds zooveel gevraagd wordt. Ten volle ben ik ervan overtuigd, dat de heer H. aan zulk een onwettigen critiek niet meedoet, doch we weten allen wel, dat anderen in hun oordeel niet altoos het evenwicht bewaren, en ik meende tegen zulk een overdrijving te moeten waarschuwen. Wat nu de opleiding betreft, en de mededeelingen, die de heer H. hier doet, wil ik opmerken, dat, wanneer de studenten een eind van het gewone leven afstaan, dit niet alleen, en niet in de eerste plaats aan hun leermeesters mag geweten worden. In mijn studententijd hebben we kostelijke colleges in de sociale ethiek kunnen volgen, en ik kan niet geloven, dat onze hoogleraren hun leerlingen van de praktijk onkundig houden. Ook sociaal niet. Zeker, er kon meer worden gedaan, maar moet de diepste oorzaak niet hierin worden gezocht, dat in den tegenwoordigen tijd alle aandacht gewijd wordt aan de wijsgeerige problemen, en zoo weinig interesse de hooften en harten spant voor de zuiver dogmatische vragen en ons praktisch gereformeerd leven? Het verschijnsel is niet vreemd, dat men over allerlei filosofische quaesties „boomt”, maar in de gereformeerde dogmatiek een vreemde deling is, en zich met de praktijk niet inlaat. Deze toestand moet verkeerd werken. Hij is ons kerkelijk leven allerminst bevorderlijk, en op deze wijze krijgen we een geslacht, dat, hoezeer ook de wijsgeerige scholing noodig is, voor onze gereformeerde actie weinig waard is. En die actie roept, roept om krachten. Wanneer het voorstel van de Haagsche

afdeeling van Patrimonium mede mag werken, dat de oogen voor dit euvel opengaan, zal ik mij verheugen, en ik hoop van harte, dat onze studenten weer vlak bij het volle leven komen te staan.

En laat ik nu nog ten slotte mogen herinneren aan wat eens de bekende Arnhemse predikant Dr H. Hoekstra, sprak in zijn kostelijk referaat over: „De Dienst des Woords en de sociale vraagstukken”.

„Het komt dus hierop neer: De dienaar des Woords spitse er zich niet steeds op, sociale onderwerpen te gaan bespreken, want dan onttaardt de Dienst des Woords licht in motto-preeken; dat wil zeggen, dat een tekst genomen wordt als kapstok, om er een zekere redevoering over een zeker onderwerp aan op te hangen. Het is ook slechts een tijdelijk lokaas voor nieuwtsjagers. Licht komt het zoo tot een verkalking van de geestelijke aderen in den Dienst des Woords. Het geestelijk element, het voedende voor 't geestelijk leven, dat een hoofdzaak in de prediking moet zijn, verdort dan licht, en het geestelijk leven van de gemeente lijdt schade.

Maar de dienaar des Woords leve meer, dan wel eens het geval geweest is, in hetgeen onzen tijd beweegt, ook in de gisting der sociale toestanden. Hij neme kennis daarvan; hij zie helder en klaar in, wat Gods ordinantie vereischen en moeten medebrengen in het maatschappelijk leven. Hij zij zelf met den Heiligen Geest, den Geest van Christus, aangedaan, de gerechtigheid, goedertierenheid en barmhartigheid zij hem niet vreemd. En dan predike hij het volle en rijke Woord Gods; den vollen raad Gods, waartoe ook behoort, hoe God wil dat wij wandelen zullen in de zaken van het gemeenschappelijk leven. Dan zal geestelijke zin gewekt en aangemoedigd worden. Gierigheid, Pluocratie, Mammondienst, machtmisbruik en geweldpleging zullen bestraft worden door het Woord Gods, ook zonder dat men dat opzettelijk zoekt. Want het is aan de eene zijde wel waar, dat de vreeze des Heeren leert vergenoegd te zijn met onzen staat en stand, dankbaar te zijn, niet te murmureeren, niet inhelig te zijn, niet de verzenen te verheffen tegen degenen, die boven ons gesteld zijn, geen kwaad met kwaad te vergelden, en in druk lijdzam te zijn en God te verbeiden.

Maar aan de andere zijde is het ook waar, dat de minder bedeelde zooveel missen, dat anderen genieten; dat er, niet zonder Gods bestel, een werking is, een opschuiving, in onze tijden, om het levensgeluk van de lagere standen te verhoogen; en dat nu een ieder, die een wat meer bevoorrechte plaats inneemt, dit gel heeft te aanvaarden, in gerechtigheid, goedertierenheid, barmhartigheid en liefde, opdat hij ook hierin den raad Gods niet weersta, maar meer ophelpe wie in minder goede conditie waren. Dan zal hij onder vinden, dat de liefde de harten wint, en dat het doen van recht en de bewijzing van liefde aan de op aarde minder bevoorrechte een der beste middelen is om de zonde van opstand, klassenstrijd en anarchie te voorkomen of te overwinnen.”

Hieraan behoeft ik niets toe te voegen. God make ons allen getrouw.

DIJK.

LITERATUUR EN KUNST.

Geschenken der voorzienigheid.

De velden der literatuur staan wit en de moderne rijke dwaas, metende den overvloed, vraagt trotsch-verlegen: „Wat zal ik doen met al dit mijn gewas”?

Het is hier thans niet de plaats een soort diagnose te vormen van de zielsgesteldheid, welke deze overproductie heeft veroorzaakt.

Voor het doel, dat wij met deze artikelen voor oogen hebben, is het onverschillig, of deze boeken-zondvloed het gevolg is van een werkelijke jeugdvernieuwing der oude menscheid, of juist omgekeerd het begeleid-verschijnsel van een seniele inzinking, gelijk men die waarneemt bij sommige praatgrage menschen op zekeren gezinnigen leeftijd, wanneer zij de bezinning missen hun woordenstroom te controleeren en tijdig stop te zetten.

Het is zeer goed mogelijk, dat beide factoren, van opleving en ontarding, een rol spelen.

Ons is het te doen om de bepaling van onze verhouding en houding tegenover den verlegenheid-wekkenden overvloed.

Zooewel de veelheid als het soort der veelheid maakt verslagen, machteloos.

Indien de wereld weinige boeken schiep, was er geen keuze.

Dan was er rust van stijl, gekoncentreerd, beschouwen.

Voor het, in de uitstafkast van een boekwinkel tentoongesteld, doek blijft de straatdrentelaar gretig-aandachtig enkele minuten staan en hij neemt een kortstondige impressie mee op zijn tocht.

Hij hoefde niet te kiezen, — deze ééne schilderij bood zich aan, drong zich op.

In de eindeloze zalen van het Rijksmuseum echter, waar veel edeler kunst geëxposeerd is dan het geziene winkelkast-derderangs-doek, wordt deze zelfde mensch beu en duizelig, en hij neemt niet veel meer dan een onbevredigd gevoel van verwarring mee.

Maar ook de soort van de moderne veelheidsproductie kweekt verlegenheid.